

Milan Kundera – Žert

Společensko-historické pozadí vzniku díla

- Literatura v 60. letech
- v 60. letech rozvoj kultury a literatury – od roku 1962 je to nejmarkantnější – určitá víra v nezávislost, cestování
- 21. srpna 1968 – okupace Československa spojeneckými armádami Varšavské smlouvy – přináší to přerýv a upevnění totality
- Česká literatura 70. – 80. let

Společenská situace:

- léta NORMALIZACE – normalizační proces
- v 60. letech svoboda – nyní opět vládne silná ideologie – komunistická strana říkala, jak bude komunistický člověk žít a lidé se tomu museli přizpůsobit a žít podle těchto pravidel
- kdo chtěl dělat kariéru – musel být komunista – někteří toho využili jenom kvůli kariéře

V literatuře:

- hodně spisovatelů se podřídilo požadavkům normalizační politiky – autoři mohli oficiálně publikovat – byli značně finančně ohodnoceni, kritika byla loajální = hodnoceni pozitivně = vznikla skupina oficiálních spisovatelů
- tj. ti, co byli proti – stáli mimo oficiální literaturu, díla nevydávána nebo v malém množství ti psali „do šuplíku“
- v samizdatu – díla vydávána tajně, šířila se ve strojopisných opisech
- v exilu – emigrovali

Zasazení autora a díla do kontextu příslušného literárního období.

- Česká literatura druhé poloviny 20. století, patří do skupiny autorů, kteří tvořili v zahraničí = exilová literatura.
- Období tzv. normalizace
- Upevnění moci komunistického režimu, liberální stránka byla odstraněna
- Docházelo k politickým čistkám = odstraňování nepřátel režimu

Zásadní informace ze života autora

Milan Kundera je český dramatik, prozaik, překladatel i básník.

Studoval kompozici na JAMU, filozofii a filmovou fakultu, kde brzy začal působit jako docent světové literatury. Roku 1970 ztratil zaměstnání. Od roku 1975 žije ve Francii, což byla asi jediná možnost, jak se vyhnout sankcím komunistické strany za odvážlivou tvorbu. Byl to zkrátka jediný způsob, jak moci bez trestů svobodně tvořit. (v roce 1979 byl zbaven československého občanství). Později vyučoval na pařížské univerzitě.

Je řazen mezi přední evropské literáty. Jeho vstup do literatury můžeme datovat rokem 1950.

Jak se autorův život promítal do jeho tvorby?

Jeho otec byl významný hudební pedagog, Milan Kundera se taky zajímal o hudbu

Svůdce žen, který se s žádnou nevyspí víc krát než jednou

Zklamání z tehdejšího režimu otřásl jeho vírou a došel k názoru, že nic není hodno víry.

Zasazení díla do kontextu autorovi tvorby.Dílo autora

Poezie:

Člověk: zahrada širá, 1953

Poslední máj, 1955

Monology, 1957

Drama:

Majitelé klíčů, 1962

Ptákovina, 1969

Próza:

Kniha smíchu a zapomnění, 1978

Identita, 1996

Nesmrtelnost, 1990

Žert, 1965

Život je jinde, 1969

Valčík na rozloučenou, 1975

Nesnesitelná lehkost bytí, 1984

Pomalost, 1995

- Román „Žert“ je prvním románem autora a patří mezi jeho nejvýznamnější díla.
- Obecná charakteristika tvorby autora; Charakteristika zvláštností autorova autorského stylu.
- Jeho romány jsou velmi koherentní, mají čistou a jasnou strukturu.
- V některých dílech se projevuje komunistický charakter
- Příběhy intelektuálu autorové generace, osvobození se od limitu marxistického dogmatu
- Jeho romány jsou o různých formách víry v něco, co není pravda.
- Po básnických začátcích psal filosoficky založené povídky a romány modelující lidské osudy na pozadí krize dějinného vědomí. Ve vrcholné exilové tvorbě zachytil problémy vnitřní a vnější svobody člověka a odpovědnosti.
- Archaické jádro tradičních příběhů lomí moderní významovou relativitou a dává románu vyznění v současném existenciálním duchu a zároveň se román stává metaforou lidského života.
- Milan Kundera dává dohromady příběh s úvahou.

Vliv díla/autora na další vývoj literatury

- Kundera měl podíl na dalším vývoji literatury.

- Soudobé přijetí díla a posud' jeho význam v dnešní době

- Román „Žert“ dopsal Milan Kundera 5. prosince 1965, poprvé byla ale kniha publikována až roku 1967, protože téměř přes rok ležela na cenzuře, která nakonec překvapivě povolila vydání románu bez zásahů. Na jaře 1968 dostal román cenu Svazu československých spisovatelů, nicméně na začátku roku 1970 byla kniha společně se všemi knihami Milana Kundery stažena z prodeje i veřejných knihoven.

- Dílo je velmi aktuální i v dnešní době.

Vliv díla na vznik jiných uměleckých děl

- V roce 1968 režisér Jaromil Jireš natočil film podle románu Milana Kundery „Žert“.

Literární druh a výrazová forma dílaLiterární druh:

epika

Výrazová forma:

- próza
- Výňatek zachycuje souvislý děj, má vyprávěče.
- Text je členěn na věty a odstavce.

Žánr dílaŽánr:

- společenský román
- Román – je velký prozaický epický žánr. Děj se obvykle rozvětňuje a zachycuje různá prostředí a osudy více postav. Společenský román se zabývá společností.

Typ vyprávěče

- Román je psán v ich-formě.
- Nejde o souvislé vyprávění v první osobě, nýbrž o kombinaci čtyř vyprávěčů (Ludvík, Helena, Jaroslav, Kostka).

Děj díla

Dějová linka se skládá ze čtyř dílčích příběhů, které vyprávějí různé postavy – Ludvík Jahn, Helena, Jaroslav a Kostka. Ve vnitřních monolozích hlavní postavy Jahna se přeneseme zpět do minulosti, kde jej, horlivého komunistu, zavrhl strana kvůli ztřeštěné pohlednici, kterou jako žert posílá své přítelkyni na komunistické školení. Text pohlednice zněl: „Optimismus je opium lidstva! Zdravý duch páchne blbostí. Ať žije Trockij! Ludvík.“ Za trest byl vyloučen ze strany a ze studií a narukoval do oddílu černých, kde po dobu pěti let těžil uhlí. V této době si Ludvík našel svou jedinou a životní lásku, velmi obyčejnou dívku Lucii, která mu byla ustavičnou motivací. Po půl roce se spolu ale rozcházejí, protože Lucie není ochotná se s Ludvíkem milovat, a tak vše vrcholí ve vypjaté scéně, kdy Ludvík nebohou dívku dokonce uhodí. V této chvíli se děj posune o několik let dopředu a Ludvík, který po skončení vojenské služby úspěšně dostudoval, chystá pomstu. Chce se pomstít svému bývalému příteli Zemánkovi, který zinicioval jeho vyloučení ze strany a celý incident s pohlednicí nafoukl do obludných rozměrů tím, že svede jeho ženu Helenu.

Za tímto účelem se Ludvík vrací do svého rodného města, kde se má s nepřítelovou manželkou, která je do něj zamilovaná až po uši, setkat. Ludvík Helenu opravdu svede, nicméně jeho pomsta zkusne ve chvíli, kdy zjistí, že Helena a její manžel spolu už několik let nežijí jako muž a žena. Znechucený Ludvík, který Helenou ve skutečnosti opovrhne, odchází. Zoufalá Helena spolyká tubu prášků v naději, že se otráví, ale nakonec si přivodí jen obrovské střevní potíže. Ludvíkovo bloudění a přemítání ho přivede až na náves, kde se koná tradiční lidová slavnost Jízda králů. Potkává tam přítele z mladých let, Jaroslava, snílka, který bezmezně miluje folklór a lidovou hudbu. Jaroslav je zdrcen, protože ho manželka a syn Vladimír, který měl jet v průvodu právě jako král, obelhali a syn místo sebe podstrčil kamaráda a sám odjel na motocyklové závody. Zkroušeného Ludvíka i Jaroslava spojuje nelehká životní situace, a proto se rozhodnou, že si večer půjdou zahrát do folkloristického souboru, kde působili zamlada. Ačkoliv se večer zpočátku daří, vše nakonec skončí katastrofou, protože Jaroslav musí být odvezen sanitkou do nemocnice – dostal infarkt.

Úryvek

Byl jsem vlastně velice šťasten uvnitř těch kasáren, strážných psy, i uvnitř štol, kde jsem se opíral do otřásající se vrtačky. Byl jsem šťasten i sebevědomý, protože jsem měl v Lucii bohatství, které neměl nikdo z mých kamarádů, ale ani nikdo z velitelů: byl jsem milován veřejně a demonstrativně. I když Lucie nepředstavovala ideál ženy pro mé kamarády, i když se její láska projevovala-jak soudili-dost podivínsky, přece jen to byla láska ženy a to vzbuzovalo údiv, nostalgii i závist.

Čím delší dobu jsme byli odříznuti od světa a od žen, tím více se mluvilo o ženách, do všech podrobností, do všech detailů. Byla vzpomínána mateřská znamení, byla kreslena (tužkou na papír, krumpáčem do hlíny, prstem do písku) linie jejich ňader a zadků; byly spory o to, která zadnice vzpomínaných a nepřítomných žen má náležitější tvar; byly přesně evokovány výroky i vzdechy při souložích; to vše bylo probíráno v nových a nových opakováních a pokaždé doplněno o další nuance...

Kompoziční postup užitý v díle

- 7 kapitol, dále členěný do podkapitol
- 4 vyprávěči (Ludvík, Helena, Jaroslav, Kostka).
- Kompoziční struktura: polyfonie = každou kapitolu vypráví jiný vyprávěč, každá postava vyjadřuje vlastní názor na daný problém, což značně přispívá věrohodností příběhu.

Charakteristika hlavních postav

Ludvík Jahn

- student vysoké školy v Praze
- je členem komunistické strany
- trochu lehkomyšlný
- občas cynický
- celkem úspěšný a oblíbený
- na vlastní kůži se přesvědčil o tom, jak absurdní může být politický režim, kterému sám věřil
- není schopen srovnat se se skutečností a svou minulostí

Kostka a Jaroslav

- dva snílci, kteří odmítají uznat fakt, že jejich hýčkané vnitřní světy nemohou v kruté realitě obstát

Helena

- v této nenápadné postavě se zvláštním způsobem mísí sentimentalita a sebedůvěra
- právě ona byla drtivým soukolím života semleta nejdůkladněji, a proto představuje nejhorší možné ztroskotání lidské existence

Lucie

- tato postava má svůj zvláštní půvab, jelikož je zahalena určitou rouškou tajemství a je zmýtizována

Lucie je popisována jako chudá mlčenlivá dívka se smutným pohledem

- éterická bytost, z které vyzařuje skromnost, klid a pokora
- plachá a prostá mladá žena, která okouzila Ludvíka Jahna právě obyčejností svého vzhledu

Místo a čas děje

- děj knihy se odehrává v Praze a na Moravě (Slovácko) v letech 1948 – 1965
- retrospektivně se vracíme i do Ostravy

